

Заочний арешт, розслідування in absentia,
кримінальні провадження без кордонів:
міжнародне співробітництво

Заочний арешт

Заочний арешт є запобіжним заходом, передбаченим КПК ч. 6 ст. 193 КПК та ключовою підставою для його застосування є оголошення особи в міжнародний розшук, який обирається за відсутності особи.

Однак тут виникає ряд питань:

- Що саме слід вважати оголошенням у міжнародний розшук?
- Які дії правоохоронців достатні для визнання такої особи розшукуваною?
- Як визначеність або її відсутність у законодавстві впливає на судову практику?

Коли особа вважається оголошеною в розшук?

Законодавчо це питання не врегульовано. Тому існує декілька позицій щодо моменту коли особа оголошена в міжнародний розшук.

- Для оголошення особи в міжнародний розшук необхідна тільки постанова слідчого без подальшої її реалізації.
- Особа оголошена в розшук при наявності опублікування «червоної картки».
- Особа вважається такою, що оголошена у міжнародний розшук, при активних діях слідчого.
- Для оголошення в міжнародний розшук необхідна постанова, направлена на виконання.

Справа №991\6135\22

Постанова ВАКС від 25.07.2023

Факт прийняття постанови про оголошення розшуку являє собою підставу для його здійснення, а положення ч. 3 ст. 323 КПК України вказують на необхідність підтвердження саме оголошення особи у міжнародний розшук, проте не зобов'язують встановлювати існування підстав для прийняття відповідного рішення про оголошення у міжнародний розшук. За таких обставин постанова про оголошення особи в міжнародний розшук є належним доказом та достатньою підставою вважати обвинувачену особу такою, що оголошена в міжнародний розшук в розумінні вимог ст. 281, ч. 3 ст. 323 КПК України...»

Справа № 991/11540/24

Ухвала ВАКС від 22.10.2024

Суд підтвердив, що достатньо надсилання слідчим постанови до уповноважених органів для початку міжнародного розшуку. Публікація «червоної картки» Інтерполу не є обов'язковою для ухвалення рішення про заочний арешт.

Справа № 991/5419/24

Апеляційна палата ВАКС

Аналогічна позиція: слідчий суддя може розглядати клопотання про заочний арешт, якщо є постанова про оголошення особи в розшук.

Справа № 991/5691/24

Ухвала від 19.09.2024

Суд акцентував, що достатньо самого факту оголошення в розшук, незалежно від його міжнародного чи державного характеру, якщо це підтверджено процесуальними документами.

Справа №991\5499\22

Постанова Апеляційної палати ВАКС від 18.04.2023

«...єдиним елементом, який може свідчити, що «підозрюваний оголошений у міжнародний розшук», є наявність процесуального рішення про оголошення особи в міжнародний розшук, оформленого у вигляді: (а) окремої постанови, якщо досудове розслідування не зупиняється; (б) постанови про зупинення досудового розслідування, якщо досудове розслідування зупиняється (в ній зазначається про оголошення особи у розшук).

Водночас інші елементи, які не у своїй сукупності, а кожен сам по собі можуть свідчити, що «підозрюваний оголошений у міжнародний розшук», є: (1) внесення про це відомостей до Реєстру; (2) направлення постанови, якою особу оголошено розшук, до Національного Центрального Бюро Інтерполу в Україні....Ці дії є виконанням постанови про міжнародний розшук.

Які це активні дії слідчого?

У постанові Апеляційної палати ВАКС від 04.02.2020 року у справі №991\3010\19, колегією суддів вказано такі умови для правоохоронців:

- Винесення слідчим постанови про міжнародний розшук;
- Внесення відомостей про розшук до ЄРДР;
- Скерування звернення до Національного центрального бюро Інтерполу;
- Неповорнення звернення у передбачуваному порядку.

Що таке in absentia?

Процедура «in absentia» – це спеціальна процедура кримінального провадження (досудового розслідування та судового розгляду) за відсутності підозрюваного або обвинуваченого в Україні.

Спеціальне досудове розслідування та судовий розгляд здійснюється якщо підозрюваний/обвинувачений:

- Переховується на тимчасово окупованій території України,
- Переховується на території держави-агресора з метою ухилення від кримінальної відповідальності,
- Оголошений в міжнародний розшук,
- Чи понад шість місяців переховується від органів слідства та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності.

Спеціальне досудове розслідування здійснюється на підставі ухвали слідчого судді за клопотанням прокурора або слідчого, погодженого з прокурором.

Що далі?

Зазвичай факт винесення слідчим суддею такої ухвали використовується стороною обвинувачення як мало не один з основних доказів на обґрунтування здійснення вже судового провадження *in absentia*.

Можливість оскаржити дозвіл на таке досудове розслідування відсутня, проведення повторного судового провадження за участі особи — неможливе.

Зазвичай трапляються ситуації, коли особа може навіть не знати, що відносно неї відкрите кримінальне провадження та здійснюється спеціальний судовий розгляд.

В Україні вже з'явилися прецеденти, де Верховний Суд приходить до висновку, що органом досудового розслідування були вжиті не тільки прямо передбачені кримінальним процесуальним законом заходи щодо інформування підозрюваної особи про здійснення кримінального провадження шляхом публікації відповідної інформації в ЗМІ та мережі Інтернет, але й додаткові заходи, які забезпечили ефективне інформування шляхом направлення листів на електронну пошту.

Справа 225/1957/21

Приклади *in absentia* в Україні

- Заочно судитимуть російського політика Міхеєва, який вважає, що територія України історично належить Росії, та закликав до зміни її кордонів.
- Заочний суд над колишньою суддею апеляційного суду Луганської області, яка сприяла створенню фейкових судів на тимчасово окупованих територіях України ще із 2014 року.

Приклади in absentia в Україні

Дуже багато in absentia в Україні відбувається стосовно військових рф.

Катування у Богданівці. Олександр Васильєв і Максим Краснощоків — російські військові, командир роти та командир батальйону. Слідство встановило, що вони віддавали накази жорстоко катувати та розстрілювати цивільних під час окупації Київщини. Обом інкримінують порушення законів та звичаїв війни. Справа розглядається у Броварському міськрайонному суді Київської області (in absentia).

Вбивства у Бучі. Амангельде Бекентаєв, Ербол Абільхаїров і Зафар Собиров — російські військові 64-ї окремої мотострілецької бригади. Слідство встановило, що під час окупації Бучі вони вбили двох цивільних в їхньому будинку. Військових обвинувачують у порушенні законів і звичаїв війни. Засідання активно відбуваються в Ірпінському міському суді Київської області (in absentia).

Міжнародне співробітництво

Інтерпол

Інтерпол (International Criminal Police Organization, ICPO) — міжнародна організація, основним завданням якої є організація широкої співпраці між органами кримінальної поліції держав-учасниць з метою запобігання злочинності та боротьби з нею.

Як працює Інтерпол?

До структури Інтерполу входять:

- Генеральна Асамблея (є вищим органом Інтерполу)
- Виконавчий комітет (є дорадчим органом, який збирається тричі на рік, який обирається Генеральною асамблеєю у складі з 13 осіб)
- Генеральний секретаріат (займаються поточною роботою Інтерпол, яким керує Генеральний секретар Юрген Сток)
- Національні центральні бюро (у кожній з країн, що входять в Інтерпол, у структурі правоохоронних органів створені Національні центральні бюро (НЦБ), що є органами по взаємодії національних правоохоронних органів з НЦБ Інтерполу інших країн і Генеральним секретаріатом Інтерполу).

Комісія з контролю за файлами Інтерполу (ККФ)

ККФ перевірить, чи нема в інформаційній системі Інтерполу (ICI) «червоного повідомлення» або будь-якого іншого запису, що стосується людини.

Завдання ККФ – стежити за тим, щоб Інтерпол діяв відповідно до своїх правил під час обробки даних. Він складається з двох палат, а саме Спеціальної консультативної палати та Палати запитів.

Значення повідомлень Інтерполу

розшук осіб з метою їх арешту та екстрадиції

пошук зниклих безвісти осіб

пошук або інформування стосовно злочинних схем, знарядь злочинів, способів їх вчинення

збирання матеріалів щодо певної особи в інтересах слідства

встановлення особи невпізнаних трупів

використовується для позначення груп осіб або індивідів, які перебувають під санкціями Радбезу ООН

інформування щодо потенційних злочинців, якими зазвичай є рецидивісти

пошук або інформування стосовно злочинних схем, знарядь злочинів, способів їх вчинення

Щоб міжнародний розшук («червона картка») був правомірним, він має відповідати певним критеріям Інтерполу.

- Злочин є серйозним злочином загального права та визнається кримінальним у більшості країн;
- Розшук спрямований на притягнення до відповідальності, якщо мінімальний строк покарання становить не менше 2 років позбавлення волі, або на відбування покарання строком не менше 6 місяців позбавлення волі;
- Запит відповідає цілям Інтерполу, становить інтерес для цілей міжнародного співробітництва і не є інструментом незаконного переслідування (політичного, військового, релігійного чи расового характеру переслідування, порушення адміністративного характеру, приватно-правовий спір, ін.);
- Особу оголошено в розшук в установленому законодавством порядку для притягнення до відповідальності/для відбуття покарання;
- Наявний дійсний ордер на арешт (ухвала суду про застосування до особи запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою).

Процедура оголошення в міжнародний розшук складається з наступних етапів:

- Винесення постанови про оголошення особи в міжнародний розшук;
- Звернення до Національного центрального бюро Інтерполу із запитом про встановлення місцезнаходження особи (т. зв. «синя картка»);
- У разі відповідності вимогам, НЦБ Інтерполу переадресовує запит у Генеральний секретаріат Інтерполу (м. Ліон, Франція), де запит розглядається;
- У випадку задоволення запиту, Секретаріат направляє його до виконання;
- Якщо місцезнаходження особи за «синьою картою» було встановлене, Секретаріат надсилає відповідному слідчому органу в Україні відомості щодо місцезнаходження особи;
- Слідчий орган звертається до Офісу Генерального прокурора щодо звернення до компетентного правоохоронного органу відповідної країни щодо вручення особі повідомлення про підозру.

Як перевірити, чи є людина в базах розшуку Інтерполу?

1. Перевірка на офіційному сайті Інтерполу: Інтерпол надає певну інформацію про розшукуваних осіб на своєму офіційному веб-сайті. Ви можете відвідати розділ «База даних розшукуваних осіб». Але зауважимо, що цей веб-ресурс не містить повного списку всіх оголошених у розшук осіб.
2. Звернення до національних правоохоронних органів: Якщо ви не знайшли потрібної інформації на офіційному сайті Інтерполу, можна вернутися до національних правоохоронних органів у вашій країні. Вони можуть надати додаткову інформацію або підтвердити наявність розшуку в базах Інтерполу.
3. Контакт з Інтерполом: У разі необхідності отримання конкретної інформації, ви можете звернутися безпосередньо до Інтерполу з офіційним запитом. Інтерпол може надати доступ до інформації або підтвердити, чи є особа в їхніх базах даних.

То що робити захисту?

Стаття 3 Конституції Інтерполу забороняє подавати особу у міжнародний розшук у разі політичного характеру отриманого запиту.

Також ознаками політичного переслідування (якщо відштовхуватись від критеріїв, прописаних у рішенні ЄСПЛ [«Рашад Хасанов та інші проти Азербайджану»](#)), можуть бути:

- Поспішні публічні заяви правоохоронців\чиновників з оцінкою подій кримінального провадження;
- Спроби публічної дискредитації фігурантів;
- Опозиційність фігурантів, яка використовується у кримінальному провадженні;
- Особливе ставлення до розслідування.

Превентивний запит

Метою превентивного запиту до Інтерполу є запобігання або відкликання вже виданого оголошення або переконання у видаленні вже виданого оголошення.

Запит може запобігти оголошенню особи в розшук та її затримання каналами Інтерполу, уникнути наслідків у вигляді порушення репутації, обмежень на подорожі та можливих юридичних ускладнень.

Превентивний запит повинен включати кілька ключових складових:

- Особисті дані особи, що звертається з превентивним запитом;
- Роз'яснення обставин і ситуацій, що призвели до можливого видання оголошення, включаючи інформацію про розслідування, юридичні процеси та конфлікти;
- Докази, що підтверджують вашу невинуватість або ставлять під сумнів обґрунтування виданого оголошення;
- Посилання на закони та правила Інтерполу, щоб аргументувати, чому оголошення не повинно видаватися або має бути видалено;
- Виділити питання прав людини, пов'язані з вашою справою, оскільки Інтерпол зобов'язаний дотримуватися їх, і будь-яке порушення може бути важливим аргументом проти видання або подальшого існування оголошення.

Підстави для видалення відомостей про особу

Підстави для видалення відомостей про особу передбачені Правилами обробки даних Інтерполу і включають наступні:

- Невідповідність вимогам до інформації, що міститься в запиті;
- Пасивна поведінка національного бюро;
- Досягнення мети розміщення запиту.

Запити про видалення персональної інформації з бази даних Інтерполу розглядає вже згадана вище ККФ.

- Суб'єкт звернення: особа, інформація про яку є в базі даних Інтерполу (його представник).
- Термін розгляду такого запиту Комісією не встановлено. Так, нормативно-правові акти Інтерполу передбачають розгляд такого звернення «в найкоротші терміни».
- Предметом такого розгляду є всі умови розміщення персональних даних в базі Інтерполу, починаючи від вимог про дотримання Конвенції про захист прав людини і основних свобод, закінчуючи вимогами до окремої картці.
- Комісія не приймає рішення самостійно, а лише спрямовує рекомендації Генеральному Секретаріатові про необхідність зміни / видалення відповідної інформації з бази даних Інтерполу. Саме Генеральний Секретаріат як держатель бази даних видаляє персональну інформацію.
- Однак, в разі, якщо Генеральний Секретаріат не виконає рекомендації Комісії, Комісія має право інформувати про це Виконавчий комітет Інтерполу. Виконавчий комітет, в такому випадку, має право прийняти «будь-які необхідні заходи».

Тренди та виклики

- **Формальне оголошення в розшук:** правоохоронці не з'ясовують де перебуває особа, чи на момент вручення підозри не виїхала за межі України, чи повідомляла де проживає.
- **Зловживання процедурою заочного арешту:** у деяких випадках процедура заочного арешту може використовуватися для тиску або переслідування.
- **Розширення співпраці з міжнародними організаціями:** Інтеграція з Інтерполом та нові домовленості спрощують обмін інформацією та підтверджують намагання дотримуватися міжнародних стандартів.
- **Цифровізація процесу сповіщення:** Зростає використання електронних способів для інформування підозрюваних — електронна пошта, месенджери та інші дистанційні методи.

Тренди та виклики

- **Недостатня правова невизначеність:** нечіткість законодавчих норм ускладнює роботу правоохоронних органів і судів.
- **Питання ефективності:** виникає ризик, що заочний арешт залишиться лише формальним інструментом, оскільки його виконання залежить від політичної та юридичної волі інших держав.
- **Суперечливі рішення судів:** судді змушені адаптувати підходи до заочного арешту, виходячи з прогалин у законодавстві, що створює додаткове навантаження та спричиняє суперечливі рішення.

АНАСТАСІЯ ДІДЕНКО

Радниця, керівниця практики Anti-corruption & Compliance, адвокатка

a.didenko@lcf.ua

ЧЛЕНКИНЯ АСОЦІАЦІЇ ПРАВНИКІВ УКРАЇНИ

ЧЛЕНКИНЯ NEW YORK STATE BAR ASSOCIATION

Анастасія спеціалізується на захисті бізнесу у відносинах з контролюючими та правоохоронними органами. Досвід Анастасії включає надання правової допомоги іноземним компаніям у веденні господарської діяльності в Україні, захист керівників вищої ланки та приватних клієнтів.

Протягом останнього року Анастасія консультувала багатьох осіб, які займають високі посади в приватних і державних підприємствах, а також заснованих корпораціях у ряді секторів, таких як відновлювана енергетика та програмне забезпечення. Тематика її роботи включала відмивання грошей, шахрайство, кримінальні провадження, пов'язані з будівництвом, а також надання досудової оцінки ризиків та стратегії захисту.

Юридична група LCF
Вул. Володимирська 47, офіс
3
м. Київ, 01001, Україна
+380 44 455 88 87
info@lcf.ua
lcf.ua

